

**РАРИТЕТНА КОМПОНЕНТА ЕНТОМОФАУНИ
НПП «ДНІСТРОВСЬКИЙ КАНЬЙОН» В ОХОРОННИХ СПИСКАХ**

Бачинський Андрій Іванович

Національний природний парк «Дністровський каньйон»

e-mail: Andrij03554@i.ua

У статті представлені дані про стан рідкісних видів комах на території НПП «Дністровський каньйон». Проаналізовано їх характер поширення та розподіл за біотопами, розглянуто пріоритетні заходи щодо їх охорони

Ключові слова: НПП «Дністровський каньйон», рідкісні види, біотоп

Інвентаризація рідкісних і зникаючих видів комах, котрі потребують першочергових заходів охорони, є одним із пріоритетних завдань при дослідженні світу безхребетних Середнього Придністров'я [3, 5].

Сьогодні саме кількість видів, що занесені до тих чи інших червоних списків, їх охоронні категорії характеризують цінність певної території та є основним аргументом для обмеження або заборони господарської діяльності на ній [6, 8].

Розробка охоронних заходів щодо раритетних видів комах пов'язана з істотними методологічними й практичними труднощами. Це стосується як мети і завдань охорони, так і критеріїв відбору видів, які потребують охорони, а проблема ускладнюється через переважно дрібні розміри й прихований спосіб життя більшості видів комах, а відтак – брак даних щодо багатьох таксономічних груп [2].

Основою для статті послужили матеріали власних досліджень, зібрані протягом 2012-2013 рр. на території НПП «Дністровський каньйон», а також літературні дані по дослідженню даної території.

Нижче наведено список і охоронний статус рідкісних видів комах, відомих з літературних даних та за результатами власних спостережень на території НПП «Дністровський каньйон».

***Calopteryx virgo* (Linnaeus, 1758)**. Охоронний статус: ЧКУ, вразливий. У НПП локально поширений на всій території, звичайний, місцями численний у навколородних біотопах, зокрема вздовж річок і потоків [4, 7, 8].

***Anax imperator* (Leach, 1815)**. Охоронний статус: ЧКУ, вразливий. Для територій НПП рідкісний, зустрічається на узліссях та лісових галявинах, вздовж берегів річок, озер і ставків [7, 8].

***Cordulegaster boltoni* (Donovan, 1807)**. Охоронний статус: ЧКУ, вразливий. Узлісся та лісові галявини, вздовж берегів річок, озер і ставків, заплавні луки й чагарники вздовж річок і озер [7, 8].

***Porphyrhpha polonica* (Linnaeus, 1758)**. Охоронний статус: ЧКУ, недостатньо відомий; Сухі лісові галявини, піщані луки, виходи крейдових скель [7, 8].

***Osmoderma barnabita* (Motschulsky, 1845)**. Охоронний статус: ЧКУ, вразливий; Бернська конвенція, додаток 2; ЄЧС, категорія E; МСОП, категорія VU. Дубово-грабові ліси. Наявність виду на території НПП потребує підтвердження [1, 7, 8].

***Lucanus cervus cervus* (Linnaeus, 1758)**. Охоронний статус: ЧКУ, рідкісний; Бернська конвенція, додаток 3. У НПП зустрічається у дубово-грабових лісах та частково в урбанізованих середовищах. Частіше доводилось реєструвати самок [1, 4, 7, 8].

***Purpuricenus kaehleri* (Linnaeus, 1758)**. Охоронний статус: ЧКУ, вразливий. На території НПП у листяних та мішаних лісах, узліссях, садах [7, 8].

***Aromia moschata* (Linnaeus, 1758)**. Охоронний статус: ЧКУ, вразливий. На території НПП зустрічається у вербових гаях біля річок. Також доводилось спостерігати політ жуків на лучних схилах Дністра [4, 7, 8].

***Papilio machaon* (Linnaeus, 1758).** Охоронний статус: ЧКУ, вразливий. На території НПП локально у відкритих лучних біотопах, чагарниках, узліссях [4, 7, 8].

***Iphiclides podalirius* (Linnaeus, 1758).** Охоронний статус: ЧКУ, вразливий. На території НПП звичайний, подекуди багаточисельний, у 2-х поколіннях. Зустрічається повсюдно, 5-9 ос. на 1 км. маршруту [4, 7, 8].

***Hamearis lucina* (Linnaeus, 1758).** Охоронний статус: ЧКУ, вразливий. На більшості території НПП (вологі лісові галявини, узбіччя доріг, прибережні території), популяції локальні, подекуди чисельні до 20 ос. на 100 м. маршруту [4, 7].

***Saturnia pyri* ([Denis&Schifferrmüller], 1775).** Охоронний статус: ЧКУ, вразливий. У НПП фіксуються поодинокі знахідки в урбанізованих середовищах (сади, парки, населені пункти) [4, 7].

***Xylocopa (Xylocopa) valga* Gerstaecker, 1872.** Охоронний статус: ЧКУ, рідкісний. Зустрічаються поодинокі особини. Полезахисні лісосмуги, ксерофітні рідколісся та степові схили. [7, 8].

***Bombus (Thoracobombus) pomorum* Panzer, 1805.** Охоронний статус: ЧКУ, вразливий. Відкриті степові ділянки, поля. На території НПП відомий з літературних джерел [7, 8].

Таблиця 1

Розподіл раритетної ентомофауни за за природоохоронними списками

Охоронний список	ЧКУ (2009)	Бернська конвенція	CITES	ЄЧС	МСОП
К-сть видів	63	10	1	11	6

Таблиця 2

Розподіл раритетної ентомофауни за таксономічними одиницями

Таксономічна одиниця	Кількість одиниць
Клас	1
Ряд	9
Родина	34
Вид	63

З даного переліку можна виокремити види, які широко розповсюджені та відносно звичайні на території парку: *Calopteryx virgo*, *Lucanus cervus cervus*, *Iphiclides podalirius*, *Hamearis lucina*, *Aromia moschata*. Серед переліку є види, а саме *Palingenia longicauda*, *Porphyropha polonica*, *Parnassius apollo*, *Urophora dzieduszyckii* достовірні знахідки яких не підтверджувались за останні 20-30 років. Проте ми включаємо їх у список раритетних незважаючи на статус «зникаючий» чи «вимерлий», оскільки не проводилось спеціальних досліджень щодо її виявлення. Можливо ці види мають вузький ареал, жорстко трофічно й топічно пов'язані з абіотичними й біотичними і мають обмежене поширення в силу природно-історичних (локальні ґрунтово-кліматичні умови, глобальні зміни клімату) чи антропогенних (зменшення і трансформація площ) чинників [2].

За досить короткий період існування НПП важко однозначно говорити про види, які мають статус «рідкісний». У даній роботі ми обмежувались переліком видів з Червоної книги та власними спостереженнями. Не виключаємо, що на території НПП є види, які не входять до Червоної книги, але для даної території вони є апіорі рідкісними. З'ясування реального статусу загрози для регіональної ентомофауни вимагає подальших досліджень. Без сумніву реальна кількість зникаючих, вразливих і рідкісних видів комах у нашій фауні буде відрізнятися від Червоної книги. Тому, основним критерієм добору видів, які потребують охорони на території НПП ДК, повинна бути їх екологічна вразливість – як міра спроможності до адаптації в антропогенно трансформованому середовищі [2].

Іншою проблемою інвентаризації та охорони рідкісних видів на території НПП «Дністровський каньйон» є кластерна структура територій Парку, коли межа Парку не співпадає з природними кордонами та часто межує з населеними пунктами [4]. Для наукових цілей адміністративними межами парку можна умовно знехтувати, але в жодному разі не можна забувати, що охоронні заходи в повній мірі здійснюються лише на адміністративній території ПЗО.

Висновки

У фауні безхребетних НПП «Дністровський каньйон» зустрічаються види занесені до різних національних та міжнародних природоохоронних списків. До Червоної книги України (третє видання) належать 63 види, до Червоного списку Міжнародного союзу охорони природи – 8 видів, до Бернської конвенції – 10 видів, до Вашингтонської конвенції (CITES) – 1 вид, до Європейського червоного списку – 11.

Представлені раритетні види комах належать до 9 рядів та 34 родин. Найчисельнішим є ряд Лускорилі.

Інвентаризація та заходи охорони раритетної ентомофауни у НПП «Дністровський каньйон» має свої особливості, пов'язані з кластерністю території та новоствореністю Парку.

Основними критеріями добору видів, які потребують охорони на території НПП ДК, повинні бути їх екологічні особливості та особливості місцевості.

Наявність на території НПП «Дністровський каньйон» такої кількості рідкісних комах підтверджує його унікальність та необхідність їх захисту й охорони.

Література:

1. Безхребетні тварини України під охороною Бернської конвенції (Каталог флори і фауни Бернської конвенції) / ред. І. Загороднюк. - Київ, 1999. - 60 с.
2. Канарський Ю.В. Екосистемологічні аспекти проблеми охорони рідкісних і зникаючих видів комах // Наукові основи збереження біотичної різноманітності. Матеріали 9-ї наукової конференції молодих учених (Львів, 1-2 жовтня 2009 р.). – Львів, 2009. – с. 37-45.
3. Капелюх Я. І. Червонокнижні види комах природного заповідника "Медобори", їх локалізація та статус. - Тернопіль: Наукові записки ТНПУ ім.В.Гнатюка, серія біологія, №3 (48), 2011 - С. 160-163
4. Літопис природи НПП «Дністровський каньйон» Т. І. 2012. 451 с..
5. Мудрак О. В. Созологічна оцінка зоорізноманіття Поділля / Наукові доповіді
6. Пророчук В. Рідкісні види комах на території НПП «Гуцульщина»: сучасний стан і перспективи збереження / Пророчук В. // Віс. ЛНУ, серія біол.. 2013. Вип. 61. С. 110–118
7. Червона книга України. Тваринний світ. - К.: вид. Глобалколсантинг, 2009. – 623 с.
8. Фауна України: охоронні категорії. Довідник / О. Годлевська, І. Парнікоза, В. Різун, Г. Фесенко, Ю. Куцоконь, І. Загороднюк, М. Шевченко, Д. Іноземцева; ред. О. Годлевська, Г. Фесенко. —Видання друге, перероблене та доповнене. — Київ, 2010. — 80 с.